

บทที่ ๗

สรุปผลการวิจัย

สภาพทั่วไปของจังหวัดเชียงใหม่

จังหวัดเชียงใหม่มีพื้นที่ ๒๒,๔๖๒.๘ ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ ๔.๔ ของประเทศ ภูมิประเทศประกอบด้วยภูเขาและเทือกเขาสูงสลับกับที่ราบแคบๆ ระหว่างภูเขาประมาณร้อยละ ๘๐ ของพื้นที่จังหวัด พื้นที่ส่วนที่เหลือประกอบด้วยที่ราบลุ่มแม่น้ำและที่ราบเชิงเขา ดินส่วนใหญ่เกิดจากการสลายตัวและผุพังของหิน เนื้อดินร่วน มีการระบายน้ำดี ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ส่วนในบริเวณที่ราบเป็นดินตะกอนลุ่มแม่น้ำ เนื้อดินเหนียวถึงร่วน มีการระบายน้ำเลวถึงดี มีความอุดมสมบูรณ์สูง ใน พ.ศ. ๒๕๑๔ มีจำนวนประชากร ๑,๐๔๕,๑๗๔ คนคิดเป็นร้อยละ ๒.๖ ของประเทศ ประชากรของจังหวัดร้อยละ ๗๐ ตั้งถิ่นฐานอยู่บนพื้นที่เพียงร้อยละ ๒๐ ประชากรส่วนที่เหลือกระจายอยู่บนพื้นที่ร้อยละ ๘๐ ของจังหวัด การพัฒนาพื้นที่มีลักษณะพัฒนาจากพื้นที่ราบตอนกลางของจังหวัด ซึ่งเป็นที่ราบที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัดโดยมีเทศบาลนครเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ที่แพร่กระจายออกไปโดยรอบตามสภาพภูมิประเทศที่เอื้ออำนวยต่อการตั้งถิ่นฐาน จังหวัดเชียงใหม่ประสบปัญหาเช่นเดียวกับจังหวัดอื่นๆ ในภาคเหนือตอนบน ซึ่งมีพื้นที่ราบที่เหมาะสมแก่การเกษตรจำกัด ไม่พอเพียงที่จะรับประชากรจำนวนมากได้ แม้ว่าจะได้มีการวางแผนครอบครัวมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๖ เป็นเวลาถึง ๗ ปีก่อนที่รัฐบาลจะได้ประกาศนโยบายประชากรอย่างจริงจัง ใน พ.ศ. ๒๕๑๓ แต่จังหวัดเชียงใหม่ก็ยังมีข้อได้เปรียบในแง่ที่ว่าอุดมด้วยทรัพยากรป่าไม้และสินแร่ ซึ่งยังมีได้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ เนื่องจากภูมิประเทศเป็นอุปสรรคแก่การขนส่ง และทรัพยากรท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและนอกประเทศเป็นอย่างมาก

จากสภาพวิวัฒนาการของพื้นที่ อาจจำแนกสภาพพื้นที่ของจังหวัดเชียงใหม่ตามลักษณะโครงสร้างทางกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมที่คล้ายคลึงกันออกเป็น ๓ เขตพื้นที่ ซึ่งเปรียบเทียบได้ใกล้เคียงกับ เขตการปกครองโดยประมาณคือ

๑. เขตเชียงใหม่ ประกอบด้วยเขตการปกครอง ๑๒ อำเภอคือ อำเภอเมือง เชียงดาว พร้าว แม่แตง แม่ริม สันทราย ดอยสะเก็ด สันกำแพง สารภี ทางดง สันป่าตอง และสะเมิง พื้นที่รวม ๔,๔๖๘.๓ ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๒ ของจังหวัด ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ มีประชากรรวม ๗๘๘,๗๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๒.๐ ของจังหวัดความหนาแน่นประชากร ๘๓ คนต่อตารางกิโลเมตร สัดส่วนของจำนวนประชากรสูงกว่าสัดส่วนของจำนวนพื้นที่ร้อยละ ๒๔.๘ ส่วนใหญ่ประชากรอยู่ในพื้นที่ตำบลขนาดเล็ก ประชากรระหว่าง ๒,๕๐๐-๗,๕๐๐ คน และมากกว่า ๑๐๐,๐๐๐ คนขึ้นไป มีชุมชนในระดับเทศบาลเพียงชุมชนเดียวขนาดประชากรมากกว่า ๑๐๐,๐๐๐ คนขึ้นไป และชุมชนในระดับสุขาภิบาล ๑๔ ชุมชน มีขนาดประชากรไม่เกิน ๑๒,๐๐๐ คน ๑๑ ชุมชน และระหว่าง ๑๒,๐๐๐-๒๒,๐๐๐ คนอีก ๓ ชุมชน พื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่เป็นที่นา มีการเพาะปลูกนอกฤดูเก็บเกี่ยวมาก ด้วยความสะดวกทางด้านคมนาคมขนส่ง จึงเป็นที่ตั้งของอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ของจังหวัด และยังมีทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งประเภทประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และธรรมชาติ อยู่ในบริเวณนี้เป็นส่วนใหญ่ จึงเป็นพื้นที่ซึ่งดึงดูดประชากร และได้เปรียบดุลย์ประชากรระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๔-๒๕๑๘ ถึง ๑๐๘,๖๓๔ คนคิดเป็นร้อยละ ๗๔.๗

๒. เขตจอมทอง ประกอบด้วยเขตการปกครอง ๔ อำเภอและ ๑ กิ่งอำเภอคือ อำเภอจอมทอง แม่แจ่ม อมก๋อย ฮอด และกิ่งอำเภอดอยเต่า พื้นที่รวม ๑๑,๐๔๕.๕ ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๒ ของจังหวัด ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ มีประชากรรวม ๑๗๖,๐๔๐ คนคิดเป็นร้อยละ ๑๖.๑ ของจังหวัด ความหนาแน่นของประชากร ๑๖ คนต่อตารางกิโลเมตร สัดส่วนของจำนวนประชากรต่ำกว่าสัดส่วนของจำนวนพื้นที่ร้อยละ ๓๓.๑ ส่วนใหญ่ประชากรอยู่ในพื้นที่ตำบลขนาดใหญ่ ขนาดประชากรระหว่าง ๕,๐๐๐-๑๕,๐๐๐ คน ไม่มีชุมชนในระดับเทศบาล แต่มีชุมชนในระดับสุขาภิบาล ๕ ชุมชน ขนาดประชากรไม่เกิน ๗,๐๐๐ คน ๓ ชุมชน และมากกว่า ๗,๐๐๐ แต่ไม่เกิน ๒๒,๐๐๐ คนอีก ๒ ชุมชน แม้จะมีพื้นที่ทำการเกษตรน้อยแต่ก็ใช้ทำนาเป็นส่วนใหญ่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและ เทือกเขาสูงปกคลุมไปด้วยป่าไม้ประเภทต่างๆ ซึ่งมีประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะบริเวณอำเภอฮอดและอมก๋อย มีสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศก่อให้เกิดป่าสน ซึ่งสามารถส่งเสริมการทำไม้สน (pine wood) เพื่อใช้ป้อนโรงงานกระดาษได้ ทรัพยากรที่สำคัญอีกประเภทหนึ่งก็คือ สินแร่ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะค้นพบในบริเวณนี้หลายชนิด พื้นที่บางส่วนของอำเภอฮอดและกิ่งอำเภอดอยเต่า เป็นส่วนหนึ่งของทะเลสาบน้ำจืดตอนเหนือ เชื่อนภูมิพล สามารถใช้เพาะพันธุ์ปลาน้ำจืด เพื่อส่งเสริมการประมงน้ำจืดได้เป็นอย่างดี ประกอบกับภูมิประเทศซึ่งเป็นภูเขา

และเทือกเขาสูงปกคลุมไปด้วยพืชพันธุ์ไม้ ในบริเวณนี้จึงมีแหล่งท่องเที่ยวแบบธรรมชาติ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้นได้แก่ ทะเลสาบน้ำจืดเป็นต้น แม้ว่าจะมีข้อได้เปรียบด้านทรัพยากร แต่ด้วยอุปสรรคทางภูมิประเทศและความห่างไกลจากศูนย์กลางการพัฒนา ทำให้มีแรงดึงดูดต่อประชากรต่ำ จึงได้เปรียบดุลย์ประชากรระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๑๔ น้อยมากเพียง ๑๗,๗๔๑ คนคิดเป็นร้อยละ ๑๒.๑๘

๓. เขตผ่าง ประกอบด้วย เขตการปกครองเพียง ๒ อำเภอคือ อำเภอผ่างและอำเภอแม่อาย พื้นที่รวม ๑,๙๔๕.๙ ตารางกิโลเมตรคิดเป็นร้อยละ ๘.๖ ของจังหวัด ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ มีประชากรรวม ๑๓๐,๓๔๑ คนคิดเป็นร้อยละ ๑๑.๙ ของจังหวัด ความหนาแน่น ๖๗ คนต่อตารางกิโลเมตร สัดส่วนของจำนวนประชากรสูงกว่าสัดส่วนของพื้นที่ร้อยละ ๓.๓ ส่วนใหญ่ของประชากรอยู่ในพื้นที่ตำบลขนาดใหญ่ ประชากรระหว่าง ๑๐,๐๐๐-๒๕,๐๐๐ คน มีชุมชนในระดับสุขาภิบาลเพียง ๒ ชุมชนขนาดประชากรระหว่าง ๗,๐๐๐-๑๗,๐๐๐ คน เขตนี้เป็นเขตที่มีพื้นที่ราบใหญ่เป็นที่สองรองจากเขตเชียงใหม่ การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นา ทรัพยากรที่สำคัญอื่น ๆ ได้แก่ ป่าไม้และสินแร่ โดยเฉพาะน้ำมันมีการขุดเจาะและตั้งโรงงานกลั่นน้ำมันที่ตำบลแม่อูน อำเภอผ่าง โดยเหตุที่มีที่ที่พบบนมากและเป็นพื้นที่บุกเบิกทำการเกษตรใหม่ จึงมีแรงดึงดูดประชากรสูงได้เปรียบดุลย์ประชากรระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๑๘ มากรองจากเขตเชียงใหม่ ๑๙,๐๓๘ คนคิดเป็นร้อยละ ๑๓.๐๖

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. ๒๕๑๐-๒๕๑๙

สภาพการผลิตของจังหวัดเชียงใหม่ มีรากฐานมาจากการเกษตร ซึ่งเกษตรกรในพื้นที่นี้มีความชำนาญในการท่อน้ำโดยฝายกั้นน้ำ เข้าสู่ลำเหมือง เพื่อหล่อเลี้ยงไร่นามาเป็น เวลานับพันปี ที่ตั้งของจังหวัดอยู่ตอนในของแผ่นดินและถูกปิดกั้นด้วยภูมิประเทศ บทบาทในการผลิตด้านอื่นๆ เชียงเศรษฐกิจจึงไม่ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด แม้ว่าลักษณะการผลิตของประเทศจะได้เริ่มเปลี่ยนแปลงไป ภายหลังจากที่ได้มีการเปิดประเทศและนำประเทศเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจโลกในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบัน ประชากรส่วนใหญ่ยังคงมีอาชีพอยู่ในภาคเกษตรการแพทย์และเภสัชกรรมแผนใหม่ ซึ่งแพร่หลายเข้ามามากในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ได้ทำให้จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว อันจะเห็นได้จากสัดส่วนประชากรในวัยเด็กระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๓-๒๕๑๓ ซึ่งอยู่ในอัตราสูงแต่ด้วยข้อจำกัดทางด้านที่ดินทำกิน ทำให้ปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกินทวีความ

รุนแรงมากยิ่งขึ้น จนเกษตรกรทั่วไปมีขนาดการถือครองเฉลี่ยในอัตราที่ต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่นๆ ของประเทศ ปัญหาดังกล่าวมิได้เกิดขึ้นเฉพาะในจังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น หากเป็นปัญหาที่สำคัญของภาคเหนือตอนบน ๔ จังหวัด ซึ่งคณะกรรมการวางแผนพัฒนาภาคเหนือ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่หนึ่ง ระยะเวลาที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๐๖-๒๕๐๙ ได้กำหนดนโยบายในอันที่จะขยายฐานทางเศรษฐกิจจากภาคเกษตร เข้าสู่อุตสาหกรรม พาณิชยกรรมและการบริการ โดยเร่งรัดพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ การพัฒนาสังคม การพัฒนาเมืองและมาตรการอื่นๆ ความพยายามอย่างต่อเนื่องของรัฐบาลในอันที่จะบรรลุนโยบายดังกล่าว ทำให้เมื่อสิ้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สาม พ.ศ. ๒๕๑๔-๒๕๑๗ สามารถลดสัดส่วนมูลค่าเพิ่มของการผลิตสาขาเกษตรกรรมลง โดยมีสาขาพาณิชยกรรม การบริการ และอุตสาหกรรม ทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้น แต่ยังคงอยู่ในลำดับรองจากสาขาเกษตร ซึ่งมีส่วนแบ่งในผลิตภัณฑ์จังหวัดเพียงร้อยละ ๓๑ แม้ว่าจะมีประชากรกว่าร้อยละ ๕๐ อยู่ในชนบทก็ตาม โดยเหตุที่การเกษตรมีการขยายตัวช้า ทำให้อุตสาหกรรมซึ่งส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมที่พึ่งพาวัตถุดิบทางการเกษตร ขยายตัวช้าและมีการขยายตัวในอัตราที่ต่ำกว่าส่วนเฉลี่ยรวมทั้งประเทศ การขยายตัวทางเศรษฐกิจจึงอยู่ในระดับต่ำ รายได้ต่อหัวประชากรอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าส่วนเฉลี่ยรวมทั้งประเทศ แม้ว่าในเวลาต่อมารายได้ต่อหัวประชากรจะอยู่สูงกว่าส่วนเฉลี่ยรวมทั้งประเทศก็ตาม แต่ต้องระมัดระวังภาพลวงตาอันมีสาเหตุมาจากการลดอัตราการเกิดลงอย่างรวดเร็ว ภายใต้การรณรงค์เพื่อวางแผนครอบครัวซึ่งเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๖

จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการผลิตนั้น มิได้เป็นไปตามสมมุติฐานในทางทฤษฎี ไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีการเติบโตทางเศรษฐกิจตามลำดับขั้น จากการผลิตแบบปฐมภูมิสู่ทุติยภูมิและตติยภูมิของพิชเชอหรือจากสังคมเกษตรแบบล้าหลังสู่สังคมเกษตรก้าวหน้า สังคมอุตสาหกรรมและสังคมบริการของรอสโทว์ โดยได้เปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรที่ผลิตเพียงยังชีพมาสู่สังคมเกษตรที่ผลิตเพื่อการค้า และยังไม่ทันที่จะผ่านการปฏิวัติเขียวและการปฏิวัติอุตสาหกรรม ก็ได้ข้ามขั้นเข้าสู่การบริการ เมื่อพิจารณาในแง่ของมูลค่าเพิ่ม ถ้าพิจารณาในแง่ของการจ้างแรงงานแล้วอาจกล่าวได้ว่ายังคงเป็นสังคมเกษตร โดยเหตุที่แรงงานส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในสาขาเกษตรกรรม การที่ผลผลิตต่อไร่อยู่ในระดับสูงกว่าส่วนเฉลี่ยของประเทศ ก็มีได้เป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการเกษตรกรรมแต่อย่างใด เนื่องจากอัตราส่วนระหว่างผลผลิตต่อแรงงานอยู่ในระดับที่ต่ำมาก เมื่อเปรียบเทียบกับการผลิตในสาขาอื่นๆ ของจังหวัด

การเปลี่ยนแปลงบนพื้นที่โดยส่วนรวม

การเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อ การกระจายประชากรในรายตำบล ทั้งในแง่ของขนาดและความหนาแน่น พิจารณาจากสมมุติฐานทางทฤษฎีของอันดับและขนาด และทฤษฎีพัฒนาการของพื้นที่โดยฟรีดแมน จะเห็นได้ว่าในระยะแรกที่ยังคงเป็นสังคม เกษตรแบบยังชีพนั้น ได้มีศูนย์กลางชุมชนเพียงแห่งเดียวคือ เมืองเชียงใหม่ ส่วนตำบลอื่นๆ โดยรอบ เป็นชุมชนชนบท แม้ว่าจะมีข้อมูลทางด้านประชากรย้อนหลังขึ้นไปถึงพ.ศ. ๒๔๔๔ ก็ตาม แต่ภาพการกระจายตัวของประชากรในด้านขนาดและความหนาแน่น ยังคงแสดงเค้าความเป็นศูนย์กลางเดียวของ เมืองเชียงใหม่ ซึ่งในปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ได้ตั้งเป็นเทศบาลนครเชียงใหม่ เป็นชุมชนที่มีขนาดประชากรมากเป็นอันดับสองของประเทศ ที่ตั้งของเทศบาลนครเชียงใหม่อยู่ในตำแหน่งที่มีความสะดวกในการเข้าถึงสูง (accessibility) จึงเป็นศูนย์กลางทางด้านพาณิชย์กรรม การบริการและการขนส่ง นอกเหนือจากที่เป็นศูนย์กลางการบริหาร การปกครอง และบริการสังคมแล้ว ด้วยลักษณะที่เป็นคล้ายเมืองท่าประตูเข้าออกของจังหวัด จึงมีบทบาทในการแพร่กระจายนวัตกรรม (innovation diffusion) ให้กับพื้นที่โดยรอบ การปรับปรุงเส้นทางคมนาคมขนส่ง เชื่อมโยงระหว่างเทศบาลนครเชียงใหม่ชุมชนชนบทที่สำคัญ ได้ส่งเสริมบทบาทของศูนย์กลางชุมชนในระดับรองลงไปให้เด่นชัดขึ้น ดังจะเห็นได้จากภาพการกระจายตัวของขนาดและความหนาแน่นของประชากรในระยะหลัง ซึ่งได้เริ่มมีการแยกตัวอย่างเด่นชัดระหว่างตำบลที่เป็นที่ตั้งของศูนย์กลางชุมชนและตำบลที่เป็นที่ตั้งชุมชนชนบทอื่นๆ

การเปลี่ยนแปลงของประชากรมีลักษณะการเคลื่อนไหวเป็นที่น่าสังเกตคือ ในระยะแรกก่อนที่จะได้มีการวางแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม พบว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรอย่างรวดเร็ว ในตำบลที่ตั้งอยู่โดยรอบ เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ซึ่งเป็นบริเวณที่รองรับการเพิ่มขึ้นของประชากรส่วนใหญ่ในช่วงเวลาเดียวกันด้วย ในระยะเวลาต่อมาภายหลังจากที่ได้เริ่มมีการวางแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม ก่อให้เกิดคลื่นของการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรอย่างรวดเร็ว สองกระแสคือ กระแสแรกเป็นไปในลักษณะที่ถอยหนีออกจากศูนย์กลางคือเทศบาลนครเชียงใหม่ เป็นกระแสซึ่งต่อเนื่องกับการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรในระยะก่อนหน้าี้ ได้แก่การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรอย่างรวดเร็วในตำบลชนบทซึ่งอยู่ห่างไกลออกไปจากเทศบาลนครเชียงใหม่ และมีความต่อเนื่องกับตำบลชนบทเดิม ซึ่งเคยมีการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรอย่างรวดเร็ว อาจกล่าวได้ว่าเป็นการบุกเบิกพื้นที่ทำกินใหม่ เนื่องจากสภาพ

ตำบลเหล่านี้มีพื้นที่ต่อเนื่องกับเขตป่าเขา ส่วนอีกกระแสหนึ่งนั้น เป็นการรวมศูนย์กลางที่มีเทศบาลนครเชียงใหม่เป็นศูนย์กลาง และปรากฏการณ์ซึ่งมิได้ปรากฏมาในระยะก่อนหน้าก็คือ พื้นที่ซึ่งมีการเสียดุลย์ประชากรเนื่องจากการอพยพออก อันได้แก่ ตำบลชนบทที่เป็นพื้นที่ทำการเกษตรเก่าอยู่ระหว่างกลางของการเปลี่ยนแปลงสองกระแส ซึ่งได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ได้ค้นพบก็คือ ตำบลและชุมชนที่มีจำนวนประชากรในขนาดกลาง ซึ่งแม้ว่าจะมีแนวโน้มที่มีประชากรเพิ่มมากขึ้น แต่ส่วนแบ่งของประชากรที่เพิ่มขึ้นนับว่ามีน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับเทศบาลนครเชียงใหม่และตำบลโดยรอบเพียงกลุ่มเดียว ได้รองรับการเพิ่มขึ้นของประชากรถึงมากกว่าร้อยละ ๒๕ ทำให้การกระจายขนาดของประชากรที่มีลักษณะที่โดดเด่น (primacy) ดังจะเห็นได้จากขนาดประชากรของเทศบาลนครเชียงใหม่มีมากกว่าชุมชนที่มีขนาดประชากรรองลงไป ๕-๖ เท่าตัว

เหตุผลของกระแสการเปลี่ยนแปลงประชกรนั้น ไม่อาจแยกได้จากการเติบโตและแบบแผนที่ตั้งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การขยายพื้นที่ทำการเกษตรนั้นไม่อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเติบโตทางเศรษฐกิจ เหตุผลที่สำคัญกว่านั้นก็คือ แรงกดดันทางด้านประชากรซึ่งทำให้อัตราร่วมพื้นที่ทำการเกษตรต่อครัวเรือนเกษตรลดน้อยลงไปอีก แม้ว่าจะมีความพยายามที่จะขยายพื้นที่ทำการเกษตรใหม่ขึ้นก็ตาม และลักษณะของการกระจายอัตราร่วมพื้นที่ทำการเกษตรต่อครัวเรือนเกษตร ก็เป็นไปในทางที่ปฏิเสธแนวทฤษฎีและสมมุติฐานของตะวันตกอย่างสิ้นเชิง อัตราร่วมพื้นที่ทำการเกษตรต่อครัวเรือนโดยรอบเทศบาลนครเชียงใหม่ที่น่าจะอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากค่าเช่าที่ดินมีราคาสูงจึงต้องถือครองน้อย แต่ใช้ประโยชน์จากที่ดินอย่างหนาแน่น (intensive use) เพื่อให้ผลตอบแทนคุ้มกับค่าเช่าก็กลับมีอัตราร่วมที่สูงกว่าบริเวณอื่นๆ ปรากฏการณ์ดังกล่าวมิได้เกิดจากข้อผิดพลาดในการเก็บข้อมูลแต่อย่างใด ดังจะเห็นได้จากแบบแผนการกระจายอัตราร่วม พื้นที่ทำการเกษตรต่อครัวเรือนระหว่าง ๒ ระยะเวลา แม้ว่าจะมีนิยามในการเก็บข้อมูลที่แตกต่างกัน แต่แบบแผนการกระจายตัวก็ยังคงแสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องระหว่างระยะเวลาอย่างชัดเจน เหตุผลที่น่าจะเป็นไปได้อีกประการหนึ่งก็คือพื้นที่ดังกล่าวได้มีความหนาแน่นสูงมาก่อน ในเวลาต่อมาจึงได้มีการอพยพออกไปหาที่ทำกินใหม่ อัตราร่วมพื้นที่ทำการเกษตรต่อครัวเรือนจึงเพิ่มขึ้นสูงกว่าบริเวณอื่นๆ แต่เมื่อได้นำไปพิจารณาประกอบกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากรแล้ว ยังมีข้อขัดแย้งที่ว่าแบบแผนดังกล่าวได้ ปรากฏมาก่อนในระยะเวลาที่การเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากรในลักษณะที่เพิ่มขึ้น ก่อนที่จะเข้าสู่ระยะของการชะงักงันและลดลง

ในเวลาต่อมา

แบบแผนของการเพาะปลูก (crop pattern) นั้น ได้รับผลกระทบจากการเติบโตของภูมิภาคอย่างชัดเจน แนวนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งขยายฐานทางเศรษฐกิจจากพืชเพียงไม่กี่ชนิด เช่น ข้าว ฝ้าย เศรษฐกิจอื่นๆ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการเพาะปลูกพืชไปสู่อะไรที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ แต่ข้าวยังคงเป็นพืชหลักที่สำคัญของจังหวัด โดยเหตุที่อัตราส่วนพื้นที่ทำการเกษตรน้อยลง เกษตรกรได้พยายามที่จะปลูกพืชนอกฤดูเก็บเกี่ยวเป็นครั้งที่ ๒ และครั้งที่ ๓ แต่ก็ยังมีไม่มากนักเนื่องจากขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น พืชที่ปลูกนอกฤดูเก็บเกี่ยวส่วนใหญ่เป็นพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีความต้องการน้ำน้อยกว่าข้าว แบบแผนของการเพาะปลูกไม่มีลักษณะเด่นที่จะสัมพันธ์กับศูนย์กลางชุมชน ตามทฤษฎีตะวันตกแต่อย่างใด ทั้งนี้มีสาเหตุที่สำคัญสองประการคือ ประการแรกพืชผลที่ผลิตได้นั้นสนองต่ออุปสงค์ของตลาดโลก มิได้ขึ้นต่อเมืองเพียงเมืองเดียว และประการที่สองการพัฒนาาระบบการขนส่ง ทำให้ค่าขนส่งที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกพืชที่จะเพาะปลูกลดความสำคัญลง

แบบแผนที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม (industrial location) มีลักษณะที่เด่นกว่าอุตสาหกรรมส่วนใหญ่มีค่า C.L. (coefficient of localization) สูงกว่า ๐.๕ ซึ่งแสดงว่ามีแนวโน้มที่จะรวมตัวอยู่บนพื้นที่แห่งเดียวคือ เทศบาลนครเชียงใหม่และพื้นที่โดยรอบ เนื่องจากอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ผลิตสินค้าแบบพึ่งตลาด (market oriented) และเทศบาลนครเชียงใหม่ก็เป็นศูนย์กลางชุมชนแห่งเดียวที่มีประชากรอยู่หนาแน่นมากกว่า ๑๐๐,๐๐๐ คนขึ้นไป ประกอบกับที่ตั้งของเทศบาลนครเชียงใหม่มีความสะดวกในการเข้าถึงสูง (accessibility) จึงมีลักษณะของศูนย์รวมและแจกกระจายสินค้า อุตสาหกรรมประเภทผลิตภัณฑ์อาหาร เครื่องดื่มและยาสูบ อุตสาหกรรมไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ซึ่งควรจะไปอยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบ (resource oriented) เนื่องจากเป็นวัตถุดิบที่เน่าเสียง่ายหรือมีการสูญเสียน้ำหนักในระหว่างกระบวนการผลิต แม้จะมีค่า C.L. ถึง ๐.๖ นับว่าต่ำที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมประเภทอื่น แต่ก็ยังคงสูงกว่า ๐.๕ ในทางทฤษฎีแล้วอุตสาหกรรมเหล่านี้ไม่ควรที่จะตั้งอยู่ใกล้กัน เพราะจะทำให้เกิดการแข่งขันช่วงชิงวัตถุดิบกัน แต่เนื่องด้วยสภาพภูมิประเทศจำกัดทำให้ไม่อาจที่จะตั้งโรงงานกระจายอยู่ทั่วไป พื้นที่บริการ (hinterland) ที่จะสนองวัตถุดิบแก่โรงงานอุตสาหกรรมมีขนาดเล็กไม่ก่อให้เกิดความประหยัดในเชิงเศรษฐกิจ การตั้งโรงงานจึงมีการรวมตัวอยู่ในแหล่งที่มีความสะดวกในการเข้าถึงสูง ซึ่งมีโอกาสที่จะได้รับวัตถุดิบได้หลายทางนอกเหนือจากภายในจังหวัด สินค้าจากโรง

งาน เหล่านี้สนองอุปสงค์ต่อตลาดโลก มีปริมาณมากจึงมีความต้องการระบบขนส่งที่มีราคาถูกอันได้แก่ทางรถไฟ การตั้งโรงงานจึงรวมตัวอยู่ในบริเวณดังกล่าว ซึ่งนอกจากจะอยู่ในใกล้ระบบขนส่งราคาถูกแล้ว ยังประหยัดค่าขนส่งด้วย (transfer cost) อีกด้วย ประเด็นนี้มีได้รวมถึงโรงสีข้าวขนาดเล็กมีแบบแผนในการกระจายตัวตรงข้ามกับโรงสีข้าวขนาดกลางและใหญ่ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะรวมตัวอยู่ในบริเวณเดียว กล่าวคือ โรงสีเล็กมีการกระจายตัวอยู่ทั่วไป ทั้งนี้เนื่องด้วยความต้องการวัตถุดิบมีจำกัดจึงสามารถตั้งอยู่กระจัดกระจายทั่วไป และวัตถุประสงค์ในการตั้งโรงสีเล็กอาจเน้นที่การให้บริการแก่ประชากรในพื้นที่มากกว่าการส่งออก

วิวัฒนาการของพื้นที่แบบ เป็นไปเองโดยขาดนโยบายและกลวิธีที่จะใช้ระบบศูนย์กลางชุมชนให้เป็นตัวจักร ที่จะกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาขึ้นในพื้นที่บริเวณ ทำให้กิจกรรมด้านบริการไม่ว่าจะเป็นบริการทางสังคมอันได้แก่ การศึกษาสาธารณสุข บริการทางด้านพาณิชยกรรม มีลักษณะที่รวมศูนย์อยู่ที่เทศบาลนครเชียงใหม่เพียงแห่งเดียว แมว่ากิจกรรมดังกล่าวมีลักษณะที่จะไปตั้งอยู่ ณ ที่ใดก็ได้ (footloose industry) โดยไม่เป็นปัญหา

การเปลี่ยนแปลงบนพื้นที่เฉพาะ

ประชากรของจังหวัดเชียงใหม่เพิ่มขึ้นเป็น ๑,๐๔๔,๑๗๔ คน ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ โดยอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ ๑.๔ ต่อปี เป็นประชากรในเขตเทศบาล ๑๐๐,๘๓๗ คนคิดเป็นร้อยละ ๙.๖ ของจำนวนประชากรรวมทั้งจังหวัด เพิ่มโดยอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๒.๔ ต่อปี จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นในเขตเทศบาลคิดเป็นร้อยละ ๒๘.๐ ของจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นรวมทั้งจังหวัดระหว่างพ.ศ. ๒๕๐๔-๒๕๑๘ เป็นประชากรในเขตสุขาภิบาล ๑๗๘,๘๔๔ คนคิดเป็นร้อยละ ๑๖.๓ เพิ่มโดยอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๒.๘ ต่อปี จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นในเขตสุขาภิบาลคิดเป็นร้อยละ ๒๙.๔ ของจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นรวมทั้งจังหวัด ประชากรที่อยู่นอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาลมีจำนวนรวมทั้งสิ้น ๘๑๕,๔๙๓ คน เพิ่มในอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๑.๑ ต่อปี พื้นที่ศูนย์กลางชุมชนที่เป็นเขตเทศบาลและสุขาภิบาลรวม ๒๑๔.๒ ตารางกิโลเมตรคิดเป็นร้อยละ ๐.๙๕ ของพื้นที่รวมทั้งจังหวัด ไม่มีการดำเนินการเพื่อขยายเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาลในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ส่วนพื้นที่ทำการเกษตรสุทธิรวมทั้งสิ้น ๑,๕๔๑.๓ ตารางกิโลเมตรคิดเป็นร้อยละ ๖.๕ ของพื้นที่รวมทั้งจังหวัด ขยายตัวในอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๒.๘ ต่อปี ในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ เทศบาลมีรายจ่ายรวม ๑๑,๖๓๒,๐๐๐ บาท เป็นเงินเฉลี่ย ๑๑๐.๕ บาทต่อคน สุขาภิบาลมีรายจ่ายรวม ๑๓,๔๓๒,๕๒๔ บาทเป็นเงินเฉลี่ย ๖๖.๖ บาทต่อคน ส่วนพื้นที่นอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาลซึ่งเป็นเขตขององค์การบริหารส่วนจังหวัด มี

รายจ่ายเพียง ๑๒๔,๘๙๐,๗๐๐ บาทเป็นเงินเฉลี่ย ๑๕.๔ บาทต่อคน เมื่อพิจารณาเฉพาะเขตพื้นที่
มีลักษณะของการเปลี่ยนแปลง เฉพาะดังนี้

๑. เขตเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ มีประชากรรวม ๗๘๘,๗๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ
๔๒.๐ ของประชากรรวมทั้งจังหวัด เพิ่มโดยอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๑.๕ เป็นประชากรในเขตเทศบาล
๑๐๐,๘๓๗ คนคิดเป็นร้อยละ ๑๒.๘ ของเขตเพิ่มโดยอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๒.๕ ต่อปี ประชากรใน
เขตสุขาภิบาล ๗๘๘,๗๔๓ คนคิดเป็นร้อยละ ๑๔.๘ ของเขตเพิ่มโดยอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๓.๓ ต่อปี
ส่วนที่เหลือเป็นประชากรนอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาล ๕๗๑,๒๗๓ คน เพิ่มโดยอัตราเฉลี่ยร้อยละ
๑.๐ ต่อปี พื้นที่ทำการเกษตรสุทธิ ๑,๐๐๕.๖ คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๒ ของพื้นที่ทำการเกษตรสุทธิ
รวมทั้งจังหวัดขยายตัวในอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๒.๐ ต่อปี ในปีพ.ศ. ๒๕๒๐ เทศบาลมีรายจ่ายโดย
เฉลี่ย ๑๑๐.๕ บาทต่อคน ลดลงจากในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ซึ่งมีรายจ่ายเฉลี่ย ๑๗๒.๒ บาทต่อคน ลด
ลงโดยอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๕.๔ ส่วนเขตสุขาภิบาลในช่วงระยะเวลาเดียวกันมีรายจ่าย ๖๖.๐ บาท
ต่อคนเพิ่มขึ้นจากเดิม ๑๙.๔ บาทต่อคน เพิ่มขึ้นโดยอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๑๖.๕ ต่อปี

๒. เขตจอมทอง ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ มีประชากรรวม ๑๗๖,๐๙๐ คนคิดเป็นร้อยละ
๑๖.๑ ของประชากรรวมทั้งจังหวัด เพิ่มโดยอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๑.๑ ต่อปี เป็นประชากรในเขต
สุขาภิบาล ๓๘,๘๗๖ คนคิดเป็นร้อยละ ๒๒.๑ ของเขตเพิ่มโดยอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๑.๔ ต่อปี
ประชากรที่อยู่นอกเขตสุขาภิบาล ๑๓๗,๒๑๔ คน เพิ่มโดยอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๑.๐ ต่อปี มีพื้นที่ทำ
การเกษตรสุทธิ ๒๔๔.๘ ตารางกิโลเมตรคิดเป็นร้อยละ ๑๕.๙ ของพื้นที่ทำการเกษตรสุทธิรวมทั้ง
จังหวัด ขยายตัวในอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๒.๙ ต่อปี ในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ สุขาภิบาลมีรายจ่าย ๑๑๑.๒
บาทต่อคน เพิ่มขึ้นจากในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ซึ่งมีรายจ่าย ๔๕.๘ บาทต่อคน โดยอัตราเฉลี่ยร้อย
ละ ๑๑.๗ ต่อปี

๓. เขตฝาง ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ มีประชากรรวม ๑๓๐,๓๔๑ คนคิดเป็นร้อยละ ๑๑.๙
ของประชากรรวมทั้งจังหวัด เพิ่มโดยอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๑.๖ ต่อปีเป็นประชากรในเขตสุขาภิบาล
๒๓,๓๘๔ คนคิดเป็นร้อยละ ๑๗.๙ ของเขตเพิ่มโดยอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๒.๙ ต่อปี ประชากรที่อยู่
นอกเขตสุขาภิบาล ๑๐๖,๙๕๖ คนเพิ่มโดยอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๑.๓ ต่อปี มีพื้นที่ทำการเกษตรสุทธิ
๒๙๐.๙ ตารางกิโลเมตรคิดเป็นร้อยละ ๑๘.๙ ของพื้นที่ทำการเกษตรสุทธิรวมทั้งจังหวัด ขยายตัว
ในอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๖.๑ ต่อปี ในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ สุขาภิบาลมีรายจ่าย ๕๙.๖ บาทต่อคนเพิ่มขึ้น
จากในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ซึ่งมีรายจ่าย ๑๘.๒ บาทต่อคน โดยอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๑๖.๐ ต่อปี

หากถือเอาจำนวนประชากรในเขตเทศบาลและสุขาภิบาลเป็นประเภทเมืองแล้ว เขต เชียงใหม่จะมีอัตราส่วนสูงสุด รองลงมาได้แก่ เขตจอมทองและเขตฝาง นอกจากนี้จะมีอัตราส่วน สูงสุดแล้วยังมีอัตราการเพิ่มประชากร เมืองสูงอีกด้วย รองลงมาได้แก่เขตฝางและจอมทอง การ เพิ่มของประชากรในพื้นที่ชนบทของทั้งสาม เขตนั้นอยู่ในอัตราที่ต่ำกว่าอัตราเพิ่มประชากรโดยเฉลี่ย ของเขต และค่อนข้างจะสัมพันธ์กับอัตราการขยายพื้นที่ทำการเกษตร เขตที่มีการขยายพื้นที่ทำการ เกษตรในอัตราสูง จะมีการเพิ่มประชากรในพื้นที่ชนบทสูงตามไปด้วย แต่ยังคงต่ำกว่าการเพิ่ม ประชากรในเขตเมืองและอัตราเพิ่มโดยเฉลี่ยรวมของเขต รายจ่ายของเขตเทศบาลโดยเฉลี่ยต่อ คนสูงกว่ารายจ่ายของเขตสุขาภิบาล แต่เพิ่มในอัตราที่ลดลงในขณะที่รายจ่ายของเขตสุขาภิบาลมี แนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้น โดยมีสุขาภิบาลในเขตเชียงใหม่เพิ่มในอัตราที่สูงสุด รองลงมาได้แก่ เขต ฝางและเขตจอมทองตามลำดับ แม้ว่ารายจ่ายต่อคนของเขตจอมทองจะสูงกว่าเขตเชียงใหม่และ เขตฝางตามลำดับก็ตาม สภาพการที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะการพัฒนาของทั้ง ๓ เขตพื้นที่ พอดีสรุปได้คือ เขตเชียงใหม่เป็นเขตที่มีการขยายตัวทางการเกษตรต่ำกว่าส่วนอื่นโดยพิจารณาจาก การขยายพื้นที่ทำการเกษตร แต่เป็นพื้นที่ซึ่งมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจนอกเหนือจากการเกษตร ทำให้มีประชากรเมืองเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูง และมีอัตราเพิ่มของรายจ่ายเพื่อการพัฒนาเมืองในระดับ สูง ส่วนเขตจอมทองแม้จะมีพื้นที่กว้างขวางอุดมด้วยทรัพยากรแต่ก็มีอุปสรรคที่จะนำมาใช้ประโยชน์ ทางเศรษฐกิจ พื้นที่ทำการเกษตรมีการขยายตัวมากกว่าเขตเชียงใหม่เล็กน้อย เศรษฐกิจที่ขึ้นอยู่กับ การเกษตรโดยไม่มีสาขาอื่นทดแทน จึงมีการพัฒนาช้า จำนวนประชากรทั้งในเมืองและชนบท เพิ่มในอัตราที่ต่ำสุด เมื่อเปรียบเทียบกับเขตอื่น เขตฝางนั้นแม้ว่าจะเป็นเขตที่เศรษฐกิจขึ้นอยู่กับ การเกษตรเช่นเดียวกับเขตจอมทองก็ตาม แต่เนื่องด้วยเป็นที่ทำการเกษตรใหม่ มีการขยายพื้นที่ ทำการเกษตรในอัตราที่สูงที่สุด จึงทำให้มีอัตราการเพิ่มประชากรชนบทสูงที่สุด และมีประชากร เมืองเพิ่มในอันดับที่สองเมื่อเปรียบเทียบกับเขตอื่นๆ นโยบายในการพัฒนาเมืองไม่ชัดเจนดังจะ สังเกตได้จากค่าใช้จ่ายของเทศบาลและสุขาภิบาลต่อคนมีความแตกต่างกันมาก

สรุปสภาพปัญหาในปัจจุบัน

ปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคม

๑. การขยายตัวของประชากรอย่างรวดเร็วในช่วงเวลาที่ผ่านมา แม้ว่าในระยะหลังจะได้มีการรณรงค์การวางแผนครอบครัว จนสามารถที่จะลดอัตราการเกิดให้อยู่ในระดับต่ำก็ตาม แต่โดยเหตุที่มีประชากรในวัยเจริญพันธุ์มีสัดส่วนสูง ดังนั้นจึงมีแนวโน้มที่จะให้กำเนิดประชากรมากขึ้นต่อไปอีกสักกระยะหนึ่ง

๒. การขยายตัวของภาคเกษตรอยู่ในภาวะชะงักงัน (stagnation) ทำให้ไม่อาจจะรองรับแรงงานที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากแรงกดดันของประชากรจำนวนมากได้ ก่อให้เกิดภาวะว่างงานแฝง (underemployment) ขึ้นในภาคเกษตร ซึ่งเป็นแหล่งดูดซับแรงงานใหญ่ ทำให้อัตราส่วนผลผลิตต่อแรงงานเกษตรอยู่ในระดับต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับสาขาการผลิตอื่นเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งการพัฒนาการเกษตร ประชากรตกอยู่ในภาวะความยากจน ไม่อาจที่จะเคลื่อนย้ายไปสู่แหล่งงานใหม่ๆ ได้ เนื่องจากขาดปัจจัยที่เป็นทุนรอนและความรู้ทางด้านเทคนิควิทยาการแผนใหม่ที่จะใช้ในการประกอบอาชีพอื่นๆ นอกเหนือจากการเกษตร

๓. โครงสร้างอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมที่พึ่งพาผลผลิตทางการเกษตรเป็นหลัก จึงได้รับผลกระทบจากภาวะชะงักงันของการขยายตัวของภาคเกษตร ทำให้ไม่อาจจะขยายตัวอันจะช่วยแบ่งเบาภาระจากปัญหาการว่างงานแฝงของจังหวัด ซึ่งเป็นเหตุให้อัตราส่วนผลผลิตต่อแรงงานโดยส่วนรวมอยู่ในระดับที่ต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่นๆ

๔. การขยายตัวอย่างรวดเร็วในสาขาการค้าและการบริการ สาเหตุหนึ่งที่สำคัญก็คือการขยายตัวทางการท่องเที่ยว เนื่องจากจังหวัดเชียงใหม่มีฐานะเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวของภาคเหนือ จึงทำให้มีการขยายตัวในสาขาดังกล่าวอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตามการขยายตัวดังกล่าวมีการไหลตัวสูง ขึ้นอยู่กับอุปสงค์ของนักท่องเที่ยว หากมีภาวะเศรษฐกิจมั่นคงก็ไม่เกิดปัญหาด้านพลังงานหรือความมั่นคง ก็จะมีแนวโน้มของการท่องเที่ยวมาก นอกจากนั้นการจ้างแรงงานที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวโดยตรงหรือกิจกรรมที่ต่อเนื่องก็ยังมีจำนวนไม่มากพอที่จะรองรับแรงงานซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากได้

ปัญหาการใช้ที่ดิน

๑. ความต้องการการใช้ที่ดิน จากสภาพของแนวโน้มของการพัฒนา อาจจำแนกของ การใช้ที่ดินในจังหวัดเชียงใหม่ออกได้ดังนี้คือ

๑.๑ เกษตรกรรม หมายถึง การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร อันได้แก่ การทำนา ทำไร่ สวนผัก และสวนผลไม้ การปศุสัตว์ การประมงและการป่าไม้

๑.๒ เหมืองแร่ หมายถึง การใช้ที่ดินเพื่อดำเนินการแสวงหาและนำมาใช้ประโยชน์ซึ่งสินแร่ ไม่ว่าจะอยู่ในระดับผิวดินหรือใต้ดิน

๑.๓ อุตสาหกรรม หมายถึง การใช้ที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรมทุกประเภท ทั้ง อุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมอื่นๆ

๑.๔ ชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ชุมชนเมืองในที่นี้หมายถึง พื้นที่ซึ่งมีประชากรอยู่อาศัยหนาแน่น ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพที่มีใช้การเกษตร อาทิเช่น การค้าส่ง ค้าปลีก การบริการ เป็นต้น ได้แก่ ชุมชนใดๆ ที่เป็น เขตเทศบาล สุขาภิบาล หรือตำบลซึ่งมีลักษณะดังกล่าวไว้แล้วข้างต้น ส่วนชุมชนชนบทหมายถึง พื้นที่ซึ่งมีประชากรอยู่อาศัยมีอาชีพทางด้านเกษตร

๑.๕ นันทนาการ หมายถึง ที่ดินซึ่งใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวและการพักผ่อนหย่อนใจ ทั้งในด้านกีฬา (active) และสงบ (passive) ตลอดจนสวนพฤกษชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติ เป็นต้น

๑.๖ อ่างเก็บน้ำ และพื้นที่ป่าไม้ ซึ่งสงวนรักษาไว้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร

๒. ปัญหาการใช้ที่ดิน

๒.๑ ขาดการกำหนดนโยบายและวางแผนการใช้ประโยชน์บนที่ดิน

๒.๒ ที่ดินซึ่งเหมาะสมแก่การเพาะปลูกมีจำกัด อีกทั้งโครงการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรขนาดใหญ่ไม่อาจที่จะดำเนินการได้อีก จึงไม่สามารถที่จะใช้ประโยชน์จากที่ดินได้ตลอดทั้งปี เนื่องจากขาดน้ำในการเพาะปลูกนอกฤดูฝน

๒.๓ ประสิทธิภาพในการใช้ที่ดินอยู่ในระดับต่ำ อันเนื่องมาจากเงื่อนไขทางกายภาพและผลจากการใช้วิธีการผลิตที่ล้าหลัง ขาดการอนุรักษ์บำรุงดินและการคัดเลือกพันธุ์ที่ให้ผลผลิตต่อพื้นที่สูง

๒.๔ โดยแรงกดดันทางด้านประชากร ทำให้อัตราส่วนพื้นที่ทำการเกษตรต่อครัวเรือนอยู่ในระดับต่ำจนไม่อาจที่จะเลี้ยงตัวได้ ก่อให้เกิดการบุกรุกทำลายป่าเพื่อแสวงหาที่ทำกินใหม่

อันเป็นการทำลายสภาพแวดล้อมของแหล่งต้นน้ำลำธาร

๒.๕ พื้นที่ป่าที่ถูกทำลาย เป็นที่ลาดชัน มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ เกษตรกรขาดความรู้ในการอนุรักษ์และบำรุงดิน ทำให้ดินจืดเร็วก่อให้เกิดการทำไร่เลื่อนลอย เป็นเหตุให้ป่ากว้างใหญ่ถูกทำลายลงเพื่อใช้ประโยชน์ในระยะสั้นเพียง ๒-๓ ปี

๒.๖ ความขัดแย้งในการใช้ที่ดิน ระหว่างการใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่ตั้งชุมชน เมือง และย่านอุตสาหกรรม กับที่ดินทำการเกษตรขั้นดีซึ่งได้รับน้ำจากโครงการชลประทาน และระหว่างการทำเหมืองแร่ การทำป่าไม้ ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อมซึ่งเหมาะสมแก่การท่องเที่ยว และนันทนาการและการอนุรักษ์แหล่งต้นน้ำลำธาร

ปัญหาทางด้านระบบชุมชน

๑. ขาดการกำหนดนโยบายและการวางแผนระบบชุมชนที่ชัดเจน ทำให้ความเจริญสะสมตัวในชุมชนเมืองที่มีขนาดใหญ่ และมีความสำคัญมากเพียงแห่งเดียว

๒. ขาดการเชื่อมโยงระหว่างชุมชนเมืองกับชุมชนชนบท เนื่องจากได้ละเลยบทบาทของชุมชนเมืองขนาดกลางและขนาดเล็ก ในอันที่จะเป็นแหล่งกระจายความเจริญและสกัดกั้นการอพยพจากชนบทเข้าสู่เมือง

๓. ชุมชนเมืองขนาดกลางและเล็กในปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นศูนย์บริการทางการเกษตร ซึ่งเป็นสาขาที่มีศักยภาพทางการผลิตต่ำอยู่แล้ว จึงทำให้ชุมชนเมืองมีฐานะทางเศรษฐกิจที่อ่อนแอ ไม่อาจที่จะระดมสรรพกำลังมาใช้ในการพัฒนาเมืองได้

๔. ชุมชนชนบทมีลักษณะที่กระจัดกระจาย ยากแก่การลงทุนทางด้านบริการสังคมและโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ อันจะเป็นการยกฐานะให้แก่การพัฒนาการผลิตในชนบท

๕. การอพยพในชนบทก่อให้เกิดชุมชนชนบทใหม่อย่างกระจัดกระจายขึ้นในบริเวณป่าที่ถูกบุกเบิกเพื่อการเกษตร นอกจากจะยากแก่การให้บริการทางด้านสังคมและโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจแล้ว ยังยากต่อการป้องกันและควบคุมมิให้เกิดการบุกรุกทำลายป่าอีกต่อไป

นโยบายในการพัฒนา

แนวทางพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมโดยส่วนรวม

๑. แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่หนึ่งระยะที่สอง พ.ศ. ๒๕๐๖-๒๕๐๙ ในการพัฒนาภาคเหนือ รัฐบาลโดยการเสนอแนะของคณะกรรมการพัฒนาภาคเหนือได้กำหนดนโยบายในการพัฒนา

ภาค โดยเร่งรัดนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อสภาพแวดล้อม โดยมีรัฐเป็นผู้สนับสนุนทางด้านโครงสร้างพื้นฐานและการบริการทางสังคม ส่งเสริมอุตสาหกรรม พาณิชยกรรมและบริการต่างๆ เพื่อให้มีการกระจายโครงสร้างทางเศรษฐกิจเข้าสู่สาขาอื่นที่มีใช้เกษตรกรรมให้สูงขึ้น พร้อมทั้งพัฒนานครเพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม

๒. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สาม พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๑๙ ในช่วงระยะเวลาของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สอง พ.ศ. ๒๕๑๐-๒๕๑๕ มิได้ระบุถึงแนวทาง นโยบายและแผน ในการพัฒนาภูมิภาคแต่อย่างใด จนกระทั่งในช่วงแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สาม จึงได้มีการกำหนดกลวิธีและแผนพัฒนาภาคเฉพาะภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือขึ้น เนื่องจากมีขีดจำกัดอยู่ในระดับต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่นๆ ของประเทศ สำหรับแผนพัฒนาภาคเหนือเน้นให้ความสำคัญสรุปได้คือ เร่งรัดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากพอที่จะรองรับจำนวนประชากรที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วในสาขาเกษตรกรรมส่งเสริมให้มีการขยายการผลิตไปสู่พืชไร่อื่นๆ ที่มีใช้ข้าว ส่งเสริมอุตสาหกรรมประเภทที่ใช้วัตถุดิบจากสาขาเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมขนาดย่อม โดยเหตุที่โครงข่ายเส้นทางหลวงแผ่นดินสายประธานใกล้จะเสร็จสิ้นสมบูรณ์ จึงเน้นให้มีการพัฒนาชนบทเพื่อเป็นทางขนส่งผลผลิตทางการเกษตรและทรัพยากรอื่นๆ เช่น แร่ธาตุ ออกมาสู่ตลาด พัฒนาศูนย์กลางเติบโต (growth centre) เพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้างระบบความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนในภูมิภาคและภาคนครหลวง โดยกำหนดให้จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน และลำปาง เป็นแกนเติบโต (growth axis) ให้แก่พื้นที่โดยรอบ

๓. แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สี่ พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๔ แนวทางในการพัฒนาภาคเน้นการกระจายรายได้และขจัดความยากจนให้แก่ ประชากรในเขตเมืองและชนบทที่มีระดับรายได้และความเป็นอยู่ต่ำกว่าระดับความยากจน ปรับปรุงโครงสร้างการผลิตของภาคโดยกระจายและเพิ่มผลผลิตในสาขาเกษตร รัฐจะพิจารณาหาจุดทางการพัฒนาแหล่งน้ำที่มีอยู่เพื่อป้องกันอุทกภัยและการชลประทาน กระจายโครงสร้างการผลิตจากสาขาเกษตรสู่สาขาอื่น โดยเร่งรัดการสำรวจและการวางแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และส่งเสริมการพัฒนาชนบทสมบูรณ์แบบที่มีความเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์การเกษตร โดยเฉพาะ

เมืองหลักของภาคให้ เป็นฐาน เศรษฐกิจที่สามารถขยายตัวและความ เจริญออกไปจากกรุงเทพมหานคร และรองรับการพัฒนาการ เกษตรของท้องถิ่นชนบท สำหรับภาคเหนือตอนบนกำหนดให้จังหวัด เชียง ใหม่ เป็น เมืองหลักของภาค

แนวทางพัฒนาจังหวัด เชียงใหม่ พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๔

เน้นการพัฒนาการ เกษตรและอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบจากภาคเกษตร เป็นหลักในการพัฒนา เศรษฐกิจ กระจายบริการทางสังคมเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน โดยเฉพาะในเขต ที่มีมาตรฐานบริการสังคมล้าหลังกว่า เขตอื่นๆ อนุรักษ์สภาพแวดล้อมและปรับปรุงระบบบริหารทรัพยากร ธรรมชาติให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางในการพัฒนาการใช้ที่ดิน

วัตถุประสงค์

จากสภาพของแนวโน้มในการเติบโตของจังหวัด เชียงใหม่ ประกอบกับนโยบายในการ พัฒนาในระดับชาติ ภาค และจังหวัด และเหตุผลในเชิงทฤษฎี จำแนกวัตถุประสงค์ในการพัฒนา การใช้พื้นที่ดังนี้คือ

๑. เพื่อขยายและสร้าง เสริมสมรรถนะในการเติบโตทาง เศรษฐกิจของการตั้งถิ่นฐาน ทั้งชุมชน เมืองและชนบท
๒. เพื่อให้มีการใช้ที่ดินในกิจกรรมต่างๆ เป็นสัดส่วนที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ทั้งในบริเวณเทือกเขา หุบ เขาและลุ่มน้ำ
๓. เพื่อให้มีการกระจายการพัฒนาเมือง โครงสร้างพื้นฐานทาง เศรษฐกิจและสังคม ลงสู่ชุมชน เมืองในระดับกลางและระดับต่ำ
๔. เพื่อสร้าง เสริมความสัมพันธ์และ เชื่อมโยงการใช้ที่ดินประเภทต่างๆ รวมทั้งชุมชน เมืองและชนบทให้ เข้า เป็นระบบ

ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการใช้ที่ดิน

๑. การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร
 - ๑.๑ โดยเหตุที่ยังคงมีอุปทานต่อที่ดิน เพื่อการกสิกรรมอยู่ในอัตราสูง และลักษณะ ทางกายภาพซึ่งยังอาจจะใช้ประโยชน์ได้คือ ที่ดินซึ่งมีความลาดชันไม่เกินร้อยละ ๑๐ มีถึง ๔,๖๐๔.๖ ตารางกิโลเมตร ปัจจุบันได้ใช้ประโยชน์ไปแล้วประมาณ ๓,๐๐๔.๘ ตารางกิโลเมตร ยังคงเหลือ

อยู่อีก ๑,๕๕๘.๘ ตารางกิโลเมตร แต่เป็นพื้นที่ซึ่งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ จึงสมควรที่จะได้พิจารณากำหนดเขตป่าสงวนแห่งชาติขึ้นใหม่ เพื่อที่จำได้นำที่ดินดังกล่าวมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ทั้งนี้ควรจะได้มีการสำรวจความเหมาะสมทางด้านกายภาพ และประเภทของการใช้ประโยชน์ในรายละเอียดเฉพาะบริเวณต่อไป

๑.๒ รัฐควรจะเข้าดำเนินการกำหนดและวางแผนการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่บุกเบิกใหม่ เพื่อให้เกิดชุมชนที่มีการรวมกลุ่มหนาแน่นในขนาดที่ประหยัดต่อการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน ทางเศรษฐกิจและสังคม และมีความสามารถที่จะพัฒนาชุมชนจากการผลิตแต่เพียงด้านเกษตร เข้าสู่การผลิตในด้านอุตสาหกรรมขนาดย่อมได้ต่อไปในอนาคต

๑.๓ นอกจากการขยายพื้นที่โดยการเพิกถอนป่าสงวนแล้ว การเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ที่ดินยังเป็นมาตรการในการขยายพื้นที่อีกประการหนึ่ง พื้นที่ทำการเกษตรซึ่งอยู่นอกเหนือเขตชลประทานหลวงมีร้อยละ ๗๐ พื้นที่เหล่านี้สามารถทำการเพาะปลูกพืชครั้งที่ ๒ และ ๓ ได้น้อยมาก จึงควรหาทางเพิ่มประสิทธิภาพด้วยการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก ตลอดจนการขุดเจาะสำรวจน้ำบาดาล เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ทางด้านเกษตรให้มากขึ้น

๑.๔ การส่งเสริมการผลิตทางการเกษตร ควรกำหนดให้สอดคล้องกับสภาพทรัพยากรที่เป็นอยู่ และคำนึงถึงการบำรุงรักษา พื้นฟูทรัพยากรให้ยังคงใช้ประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อมิให้เป็นภาระแก่ทั้งภาครัฐบาลและเกษตรกร อันเป็นการสอดคล้องกับสถานะภาพทางเศรษฐกิจที่เป็นอยู่

๒. การใช้ที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรม แนวโน้มของการพัฒนาอุตสาหกรรม ทั้งจากสภาพการณ์ที่เป็นอยู่และแนวนโยบายในการพัฒนาภาคและจังหวัดนั้น เน้นหนักอุตสาหกรรมที่ใช้ผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งจากการวิเคราะห์แบบแผนของการกระจายตัวนั้น สามารถแยกตัวออกได้เป็น ๒ ลักษณะคือ

๒.๑ ลักษณะแรกคือ อุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรขั้นต้นได้แก่ โรงสีข้าว โรงสีถั่ว เป็นต้น เป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อมและกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป ไม่เป็นปัญหาเรื่องที่ดิน เนื่องจากมีขนาดเล็กใช้พื้นที่ไม่มากและไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ

๒.๒ ลักษณะที่สองคือ โรงงานแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรขนาดใหญ่ เพื่อตลาดในระดับประเทศและระดับโลก โรงงานอุตสาหกรรมเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะรวมกลุ่มอยู่ในอำเภอเมืองและสารภี ในแนวยาวระหว่างทางรถไฟสายเหนือและเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข

๑๑ ต่อเนื่องเข้าไปในเขตจังหวัดลำพูน เพื่อใช้ประโยชน์จากข้อได้เปรียบทางด้าน การขนส่ง ปัญหาที่ติดตามมากก็คือ พื้นที่ดังกล่าวเป็นที่ดินทำการเกษตรชั้นดี ให้ผลผลิตต่อไร่สูง จึงสมควรจะ พิจารณากำหนดพื้นที่ซึ่งอุตสาหกรรมดังกล่าวจะตั้งได้ โดยให้ความสำคัญของการใช้ที่ดินเป็นอันดับ รองจากเกษตรกรรม จึงควรพิจารณาควบคู่กันเข้าไปในพื้นที่ของจังหวัดลำพูน อันเป็นส่วนหนึ่ง ของ.กม.พัฒนา (development axis) จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน-ลำปาง เพื่อที่จะสงวนที่ดิน เกษตรชั้นดี นอกจากนั้นการกำหนดให้มีการตั้งแหล่งอุตสาหกรรมเป็นกลุ่มก่อนเป็นระเบียบ สะดวก ต่อการควบคุมการกำจัดของเสียและลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานแล้ว ยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือ ในการกระจายการพัฒนาเมืองออกไปอีกด้วย

๓. การใช้ที่ดินเพื่อการทำให้เมืองแร่ การทำให้เมืองแร่มีส่วนในการทำลายสภาพแวดล้อม กล่าวคือ การทำให้เมืองแร่ในที่สูงหรือบนเขา เป็นอุปสรรคต่อการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธาร ส่วนการทำให้เมืองในแอ่งหรือหุบเขา แม้จะไม่เป็นอุปสรรคต่อการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธาร แต่มี ปัญหาในด้านการระบายน้ำที่มีตะกอนขุ่นข้นลงในลำห้วยและแม่น้ำ ซึ่งมีผลเสียต่อการกสิกรรมในพื้นที่ต่ำหรือที่ราบที่พึ่งพาลำน้ำสายนั้น นอกจากนั้นยังก่อให้เกิดปัญหาพื้นที่รกร้างว่างเปล่าใช้ประโยชน์ อื่นไม่ได้ และปัญหาในด้านภูมิทัศน์ อันมีผลต่อการท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ จึงควรมีการ วางแผนการบริหารทรัพยากรอย่างเหมาะสม ประกอบกับกฎหมายต่างๆ ซึ่งควรบังคับใช้ให้เกิดผล ในทางอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

๔. การใช้ที่ดินเพื่อการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบท การใช้ที่ดินในชุมชนชนบทยังไม่ เป็นปัญหา เนื่องจากมีขนาดไม่ใหญ่นักและอยู่กระจัดกระจายอยู่ในพื้นที่ทำการเกษตร ส่วนการ ใช้ที่ดินเพื่อการพัฒนาชุมชนเมืองนั้น มีปัญหาในเฉพาะกลุ่ม เชียงใหม่ซึ่งเป็นการรวมตัวของชุมชน เมืองขนาดใหญ่ (agglomeration) มีความต้องการการใช้ที่ดินเป็นจำนวนมาก และยังตั้งบน พื้นที่ทำการเกษตรชั้นดี ซึ่งได้รับน้ำจากโครงการชลประทานหลวงมีแนวโน้มที่จะขยายตัวอย่างไม่ จำกัด หากไม่ดำเนินการควบคุมการเติบโตและกระจายความเจริญออกไปสู่ชุมชนอื่นๆ ชุมชนซึ่ง จะเลือกให้เป็นเป้าหมายในการพัฒนารองรับความเจริญจากเทศบาลนครเชียงใหม่ ควรจะเลือก จากพื้นที่ซึ่งมีศักยภาพในการพัฒนาการเกษตรต่ำ ประกอบกับเงื่อนไขอื่นๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนา

๕. การใช้ที่ดินเพื่อประโยชน์อื่นๆ ได้แก่ การท่องเที่ยวและนันทนาการ การอนุรักษ์ ต้นลำธารและอ่างเก็บน้ำ เป็นประเภทของการใช้ที่ดินซึ่งสอดคล้องกัน ไม่เกิดปัญหาความขัดแย้งใน ด้านการใช้ประโยชน์ และยังมีกฎหมายต่างๆ ซึ่งมีการบังคับใช้มีผลในด้านการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม

ล้อมคุ้มครองอยู่ แต่มีปัญหาในด้านขนาดและความทึบกันดารของพื้นที่ ซึ่งยากแก่การควบคุมดูแลอย่างทั่วถึง

๖. การพัฒนาเฉพาะพื้นที่ จากผลการวิเคราะห์จำแนกพื้นที่ ประกอบกับวัตถุประสงค์และนโยบายในการพัฒนาระดับชาติ ภาค และจังหวัด ได้กำหนดแนวทางพัฒนาเฉพาะพื้นที่ดังนี้

๖.๑ เขตเชียงใหม่ ครอบคลุมการปกครอง ๑๒ อำเภอ พื้นที่รวม ๔,๔๖๘.๓ ตารางกิโลเมตร ประชากรเป้าหมายในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ จำนวน ๑,๐๗๔,๘๔๑ คน มีชุมชนในระดับเทศบาลนคร ๑ แห่งและสุขาภิบาล ๑๔ แห่ง ประชากรเป้าหมายในเขตเทศบาล ๑๕๖,๔๒๘ คน และเขตสุขาภิบาล ๒๒๕,๔๐๔ คน แนวทางการพัฒนาเฉพาะพื้นที่มีดังนี้

- การบริหารราชการแผ่นดิน การศึกษาระดับอุดมศึกษาและการสาธารณสุข มีเทศบาลนคร เชียงใหม่ เป็นศูนย์กลางในระดับภาคและระดับจังหวัด
- การขนส่งมีเทศบาลนคร เชียงใหม่ เป็นศูนย์กลางในระดับจังหวัด
- การท่องเที่ยวส่งเสริมให้เทศบาลนคร เชียงใหม่ เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในระดับภาคและระดับจังหวัด ส่งเสริมให้อำเภอแม่ริม แม่แตง เชียงดาว และสันกำแพง เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบเข้าไป เย็นกลับไม่มีการพักแรม
- การเกษตร ส่งเสริมการเกษตรแบบหนาแน่น (intensive agriculture) ในพื้นที่เขตชลประทานอำเภอมะริม สันทราย สันกำแพง ทางดง และสันป่าตอง ส่วนพื้นที่นอกเขตชลประทานส่งเสริมการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก การนำน้ำบาดาลมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตร
- การอุตสาหกรรมส่งเสริม อุตสาหกรรมสิ่งทอขนาดเล็กในอำเภอสันกำแพง อุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบทางการเกษตรในอำเภอสารภี

๖.๒ เขตจอมทอง ครอบคลุมเขตการปกครอง ๔ อำเภอและ ๑ กิ่งอำเภอ พื้นที่รวม ๑๑,๐๔๕.๕ ตารางกิโลเมตร ประชากรเป้าหมายในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ จำนวน ๒๒๑,๗๗๔ คน มีชุมชนในระดับสุขาภิบาล ๔ แห่ง และตำบลที่เป็นที่ตั้งของกิ่งอำเภออีก ๑ แห่ง ประชากรเป้าหมายในเขตสุขาภิบาล ๕๑,๔๕๒ คน แนวทางพัฒนาเฉพาะพื้นที่มีดังนี้

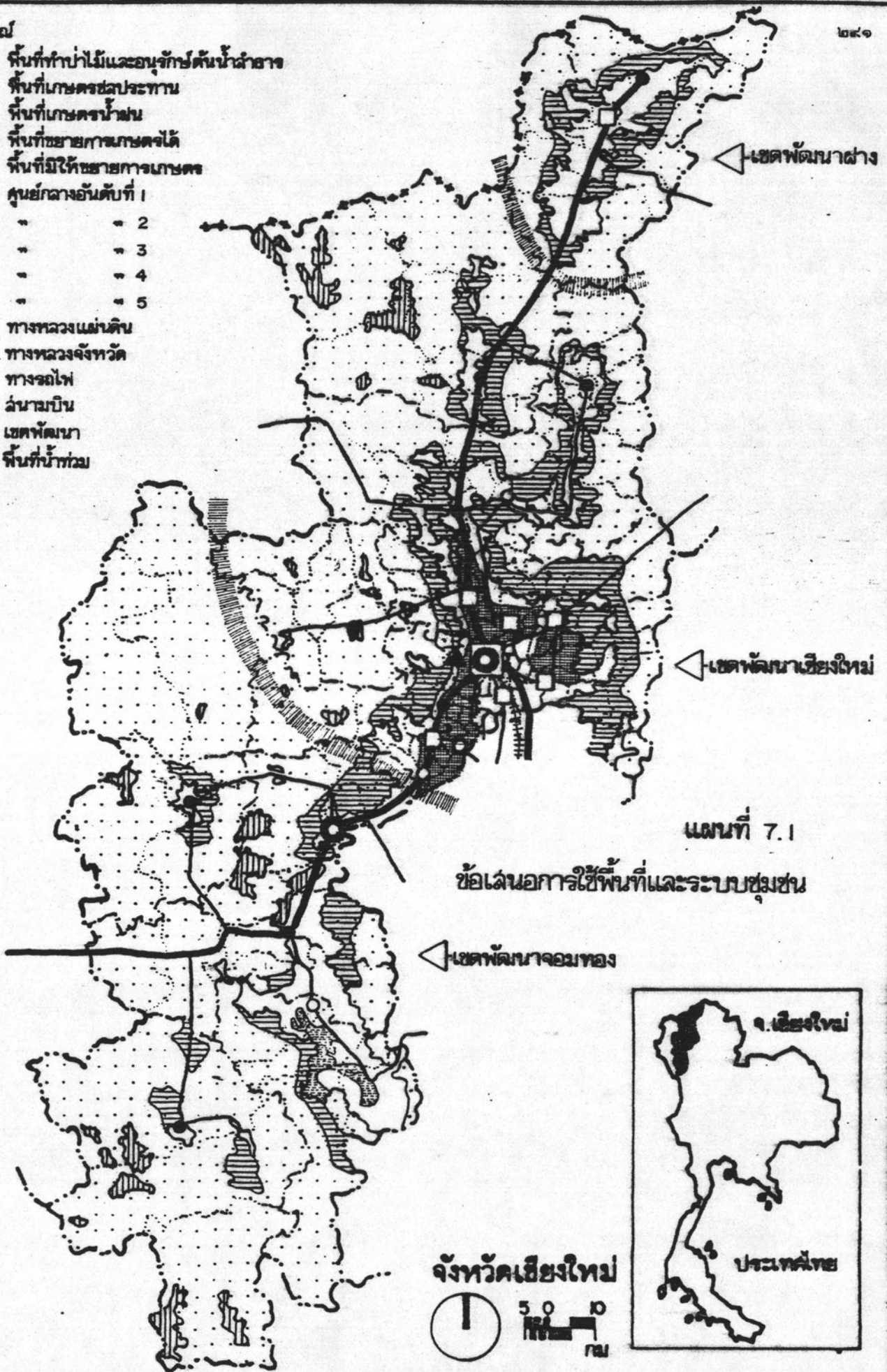
- การศึกษาและการสาธารณสุขมีสุขภาพที่บ้านหลวง อำเภอจอมทอง เป็นศูนย์กลางเขต
- การท่องเที่ยว มีสุขภาพท่าข้าม อำเภอฮอดเป็นศูนย์กลางการพักผ่อน มีอำเภอจอมทอง ฮอด และดอยเต่า เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบไม่พักแรม
- การเกษตร ส่งเสริมการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดย่อมและน้ำบาดาล เมื่อนำมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตร
- การประมง ส่งเสริมการประมงน้ำจืดเหนือเขื่อนภูมิพล โดยมีสุขภาพท่าข้าม อำเภอฮอดเป็นศูนย์กลาง
- การป่าไม้ ส่งเสริมการทำป่าไม้สน (pinewood) ในอำเภอฮอดและอมก๋อย เพื่อใช้ในอุตสาหกรรม
- การเหมืองแร่ ส่งเสริมการสำรวจและพัฒนาการทำเหมืองแร่ ในอำเภอแม่แจ่ม อมก๋อย และกิ่งอำเภอดอยเต่า

๖.๓ เขตฝาง ครอบคลุมเขตการปกครอง ๒ อำเภอ พื้นที่รวม ๑,๔๔๕.๙ ตารางกิโลเมตร ประชากรเป้าหมายในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ จำนวน ๑๘๑,๘๕๔ คน มีชุมชนในระดับสุขภาพ ๒ แห่ง ประชากรเป้าหมายในเขตสุขภาพ ๔๒,๐๗๕ คน แนวทางพัฒนาเฉพาะพื้นที่มีดังนี้

- การศึกษาและสาธารณสุข มีสุขภาพเวียงฝาง อำเภอฝางเป็นศูนย์กลางเขต
- การเกษตร ส่งเสริมการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดย่อม และน้ำบาดาลเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตร

สัญลักษณ์

- พื้นที่ทำป่าไม้และอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร
- พื้นที่เกษตรชลประทาน
- พื้นที่เกษตรน้ำฝน
- พื้นที่ขยายการเกษตรได้
- พื้นที่มิให้ขยายการเกษตร
- ศูนย์กลางอันดับที่ 1
- " " " 2
- " " " 3
- " " " 4
- " " " 5
- ทางหลวงแผ่นดิน
- ทางหลวงจังหวัด
- ทางรถไฟ
- ลานการบิน
- เขตพัฒนา
- พื้นที่น้ำท่วม

แผนที่ 7.1

ข้อเสนอกการใช้พื้นที่และระบบชุมชน

จังหวัดเชียงใหม่

50 10 กม